

ЗНАЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті обґрунтовано значення педагогічної практики студентів у формуванні їхньої професійної компетентності, її роль у процесі професійного становлення майбутніх учителів початкових класів із урахуванням сучасних вимог щодо організації навчально-виховного процесу.

Ключові слова: вищий навчальний заклад, компетентність учителя, професійна компетентність, педагогічна практика, професійна діяльність, вчитель початкових класів.

На сучасному етапі розвитку освіти проблема підвищення рівня її якості стає все більш актуальною, особливо за умов інтеграції України до європейського освітнього простору. Одним із головних завдань вищої школи є підготовка висококваліфікованих фахівців, здатних до продуктивної праці, тож необхідно вдосконалювати й оновлювати зміст, структуру, форми й методи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, процес формування їхньої професійної компетентності. Реалізація якісної освіти неможлива без ґрунтовного наукового психолого-педагогічного дослідження розвитку та формування професійної компетентності майбутнього вчителя, чим передбачається здатність фахівця виконувати визначені кваліфікаційною характеристикою види діяльності, активне опанування сучасних досягнень науки та практики, глибоке розуміння суті завдань, уміння самостійно обирати засоби та способи дії в певних ситуаціях, під час педагогічної практики.

У вищому навчальному закладі навчання й виховання майбутніх учителів початкових класів здійснюється на лекційних, практичних і семінарських заняттях, при написанні наукових робіт і під час педагогічної практики. У процесі формування професійної компетентності студентів саме педагогічній практиці надають особливого значення, адже на практиці активізується процес професійного становлення й самовизначення фахівця, поглиблюються теоретичні знання майбутніх педагогів, удосконалюються методичні вміння, навички практичної діяльності, професійно значущі якості особистості, створюються умови для вироблення власного педагогічного стилю. Результати практики є показником готовності студентів до професійної діяльності.

Питання формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів висвітлено в працях О. Є. Антонової, В. П. Беспалько, О. А. Дубасенюк, М. Б. Євтуха, І. А. Зязюна, Н. В. Кузьминої, О. Є. Ломакіної, А. К. Маркової, В. М. Монахова, Н. Г. Ничкало, Є. М. Павлютенкова,

А. І. Пискунова, М. В. Розова, В. О. Сластьоніна та інших науковців. Проблему значення педагогічної практики в системі професійної підготовки вчителя досліджували такі відомі педагоги, філософи, громадські діячі, як: М. Демков, А. Дістервег, І. Гербарт, М. Корф, Т. Лубенець, С. Миропольський, О. Острогорський, Д. Семенов, М. Пирогов, С. Русова, К. Ушинський та ін. У наукових працях О. Абдулліної, С. Архангельського, А. Бойко, В. Гриньової, К. Дурай-Новакової, І. Зязюна, М. Козія, С. Кисельгофа, Н. Кузьміної, В. Лозової, І. Огородникова, О. Піскунова, С. Полянського, П. Решетникова, В. Розова, В. Сластьоніна, В. Тарантея, Н. Хмель, О. Щербакова та інших обґрунтовано теоретичні засади організації педагогічної практики. Історію становлення й розвитку педагогічної освіти, зокрема педагогічної практики майбутніх учителів, досліджували українські вчені: О. Глузман, Н. Дем'яненко, М. Євтух, Л. Задорожня, С. Золотухіна, Є. Князева, М. Левченко, В. Луговий, В. Майборода, Р. Куліш, Л. Хомич, М. Ярмаченко. Окремим питанням, пов'язаним із організацією та проведенням педагогічної практики студентів, присвячено наукові розвідки С. Білоконного, О. Коник, Т. Крюкової, Л. Манчуленко, У. Новацької, В. Санданової, Л. Тархан, Е. Шаріпової та ін. Проте, розкриття значення педагогічної практики у формуванні професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів не було предметом спеціального педагогічного дослідження.

Метою статті є з'ясування особливостей педагогічної практики студентів у вищому навчальному закладі, її значення у формуванні професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів.

Компетентність учителя – це здатність особистості приймати обґрунтовані рішення й нести відповідальність за їх реалізацію в різних галузях діяльності людини. Це також процес професійного становлення особистості, який неможливо сприймати лише як організаційно-педагогічну діяльність. Професійна компетентність – це широкий загальний світогляд і висока культура, професійне знання педагогіки, психології, теорії управління, наукових основ управління школою, здатність реалізувати свої знання на практиці, знання методів психолого-педагогічного, соціального дослідження, володіння всім комплексом педагогічних та управлінських умінь, що закладаються саме під час педагогічної практики, а цим доводиться її необхідність і важливість для сучасного вчителя.

Педагогічна практика студентів – одна з найважливіших складових процесу професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у вищому навчальному закладі; вона є сполучною ланкою між теоретичним навчанням і майбутньою професійною діяльністю, заключним етапом практичної підготовки. Під час педпрактики майбутні вчителі поглиблюють свої знання, набувають перший педагогічний досвід, удосконалюють професійні вміння й навички.

У педагогічному словнику практику визначено як зумовлену специфікою соціального буття цілеспрямовану, чуттєво-предметну діяльність

людей, змістом якої є перетворення природи й суспільства, специфічно людську форму життєдіяльності, спосіб буття людини у світі [1, с. 268]. Відповідно до Положення про проведення практики студентами вищих навчальних закладів метою практики є формування у студентів на базі знань, здобутих у ВНЗ, вироблених професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень у конкретній роботі за реальних ринкових і виробничих умов, виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх реалізовувати в практичній діяльності [5].

До найважливіших завдань педагогічної практики слід віднести такі: формування професійних якостей майбутнього вчителя; поглиблення й закріплення здобутих у ВНЗ знань з педагогіки, психології, методики, спеціальних дисциплін і реалізація їх на практиці для виконання конкретних педагогічних завдань; психологічна адаптація в педагогічному колективі; озброєння студентів уміннями спостерігати й аналізувати навчально-виховну діяльність, що проводиться з учнями; накопичення досвіду самостійної роботи; засвоєння нових методичних технологій; освоєння наукової організації праці вчителя географії; вивчення, аналіз й узагальнення передового педагогічного досвіду, а також аналіз й оцінювання результатів своєї педагогічної діяльності; розвиток педагогічного мислення, любові до майбутньої професії, удосконалення своїх педагогічних здібностей; конкретизація, удосконалення й розвиток необхідних професійних якостей учителя.

Під час педагогічної практики в майбутнього фахівця має сформуватися бажання натхненно працювати за обраною професією, уміння здійснювати індивідуальний підхід до кожної дитини, знання про те, як підвищувати рівень ефективності навчально-виховного процесу в школі. Специфікою роботи педагога вимагається постійний саморозвиток та творче натхнення. Майбутній учитель початкових класів повинен знати нові підходи до організації процесу навчання молодших школярів, упроваджувати в педагогічній практиці інноваційні технології. Студент-практикант повинен усвідомити, що в процесі навчання слід формувати свої практичні вміння й навички, розвивати творчі задатки та здібності.

Від якості проведення педагогічної практики великою мірою залежить професійне становлення майбутнього вчителя початкових класів як компетентного фахівця, тобто практика є своєрідним індикатором готовності практикантів до майбутньої професійної діяльності. Завдяки педпрактиці у студентів може посилитися бажання працювати вчителем початкових класів у загальноосвітньому навчальному закладі або, навпаки, можуть виникнути сумніви щодо правильності вибору професії.

Під час планування та організації педагогічної практики необхідно забезпечити особистісно орієнтований, комплексний і творчий характер роботи з кожним студентом, який у період практики не повинен виступати тільки як об'єкт навчання і виховання. Відносини між студентом і методистом педпрактики повинні мати характер взаємодії і співпраці. Організуючи педагогічну практику в навчально-виховному закладі, необхідно

орієнтуватися не тільки на виконання програми педпрактики, а насамперед сприймати кожного студента як унікальну особистість, цілеспрямовано й послідовно розкриваючи в ньому професійні сторони. Можливість отримання щоденної консультації, допомоги в роз'ясненні проблем, що виникли в тій або іншій ситуації, повинен мати кожен студент як з боку методиста практики, так і профільної кафедри вишу. Ефективність і результативність педагогічної практики залежить від рівня взаємодії вищого навчального закладу зі школою.

Вибір загальноосвітнього навчального закладу для проведення педагогічної практики має велике значення. Для створення позитивної мотивації та сприятливого психологічного мікроклімату під час усього терміну педагогічної практики необхідно вибрати загальноосвітній навчальний заклад із потужною матеріально-технічною базою для проведення уроків, а також досвідчений кадровий потенціал, який забезпечить проходження практики на високому методичному рівні. Навіть високий рівень навчальних досягнень і вмінь марний, якщо вчителю не властивий активний творчий потенціал особистості, немає прагнення до постійного творчого пошуку оптимальних рішень, педагогічних завдань, здатність до експерименту, для проведення якого необхідний сформований характер, педагогічні уміння та здібності, педагогічна майстерність. До того ж великого значення важливо надавати не лише професійним, а й особистісним якостям учителя початкових класів, наставництво, методична допомога та власний приклад якого сприятиме формуванню у студентів позитивного ставлення до майбутньої професійної діяльності.

Висновки. Педагогічна практика має вагоме значення в системі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, у формуванні їхньої професійної компетентності. Вона дає можливість визначити реальний рівень засвоєння студентами знань психолого-педагогічних, фахових і професійних дисциплін, поглибити й узагальнити ці знання, удосконалити методичні вміння та навички, виявити педагогічні здібності, набути досвіду професійної діяльності. Окрім того, педпрактика – це засіб професійного становлення студента, формування його педагогічної позиції, удосконалення рівня педагогічної майстерності, вироблення індивідуального професійного стилю діяльності. У такий спосіб мають бути сформовані всі необхідні для майбутнього вчителя складові професійної компетентності, завдяки яким він може успішно здійснювати свою майбутню педагогічну діяльність.

Список використаної літератури

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – Київ : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Загвязинский В. И. Педагогическое творчество учителя / В. И. Загвязинский. – Москва : Педагогика, 1987. – 159 с.
3. Куліш Р. В. Інтерактивні підходи до організації педагогічної практики студентів у вищих навчальних закладах / Р. В. Куліш // Вісник Черкаського університету : зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 164 (Педагогічні науки). – С. 38–42.

4. Лук'янченко О. М. Організація педагогічної практики в різних типах педагогічних навчальних закладів України (друга половина XIX – початок XX ст.) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Ольга Миколаївна Лук'янченко. – Харків, 2004. – 221 с.

5. Про затвердження Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України : Наказ Міністерства освіти та науки України від 08.04.1993 р. № 93 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93/conv>.

6. Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти / О. Пометун // Рідна школа. – 2005. – С. 65–69.

7. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін. ; за ред. І. А. Зязюна. – Київ : Вища школа, 1997. – 349 с.

Стаття надійшла до редакції 11.09.2014.

Кузнецова О. В. Значение педагогической практики в формировании профессиональной компетентности будущих учителей начальных классов

В статье обосновано значение педагогической практики студентов в формировании их профессиональной компетентности, ее роль в процессе профессионального становления будущих учителей начальных классов с учетом современных требований к организации учебно-воспитательного процесса.

Ключевые слова: *высшее учебное заведение, компетентность учителя, профессиональная компетентность, педагогическая практика, профессиональная деятельность, учитель начальных классов.*

Kuznetsova O. Meaning of the Teacher Training Practice in the Process of Professional Competence Formation with the Future Primary School Teachers

The article reveals the meaning of students' teacher training practice in the formation of their professional competence, its role in the process of future primary school teachers' professional formation taking into consideration modern requirements as for organizing educational process.

This article reveals the meaning of the competence of a teacher which is the ability of the person to take grounded decisions and be responsible for their realization in different spheres of human activity. The professional competence of the teacher is analyzed and defined as a general and broad view of life and high cultural standards, professional skills, knowledge in pedagogics, psychology, theory of management, scientific basics of running a school, ability to realize their knowledge in practice, knowledge in methods of psychological, pedagogical and social researches, knowledge of the system of pedagogical and managerial skills which are formed during the teacher training practice which proves its necessity and importance for the modern teacher.

It defines the role of the teacher training practice as one of the most important constituents of the future primary school teachers professional training in a higher educational establishment; that is a link between the theoretical teaching and the future professional activity – the final stage of practical training. Professional formation of the future primary school teacher as a competent specialist? depends mainly on the quality of the teacher training. Thus practice is an indicator of the trainee's readiness for the future professional activity.

Key words: *institution of higher education, teacher competence, professional competence professional activities, teacher training practice, primary school teachers.*